

ՏԵՐ ԵՐ ՏՆՈՐԵՆ

ՀԱՅԿԱՆԵՐ ԵՐԱՅԻՄԱՆ

ՄԱՐՏ 22 1893

ԳԼԽԱՎՈՐ ԵՐԱՅԻՄԱՆ ԵՐԱՅԻՄԱՆ

ՀԱՅԿԱՆԵՐ ԵՐԱՅԻՄԱՆ ԵՐԱՅԻՄԱՆ

Bureaux du Journal "HAÏRÉNIK"

GALEATA, ancien local de la Banque Imp-Ottomane

10 ՓԱՐՍԵ

ԱՋԳԱՅԻՆ. ԳԻՐԱԿԱՆ ԵՐԱՅԻՄԱՆ

10 ՓԱՐՍԵ

ԲԵՐԱ. ՈՒՅ

Հազար ներդրումներ կը խնդրենք մեր Պոլսոյ և գաւառներու ընթերցողներէն թէ վերադառնալիս իրենց տանէն մը խնդրենք Բերայի նման թաղի մը խնդրենք:

Հանդիպած չունի՞ր տեսակ մը խնդրումներ, որոց վրայ մարդնայիլով ոչ թէ կարեկցութիւն այլ հակակրօնութիւն կը զգայ:

Այսպէս բան մըն ալ Բերա է: Սակայն կարելի ալ չէ բոլորութիւն կոչակ դարձնել այս թաղին որովհետեւ Պոլսոյ թաղերուն տեսակ մը անառակ որդի է:

Կը յիշէ՞ք որ տասնեակ տարի մը առաջ, ինչքան ջոշեր որ կային հոն, միանալով, աշխարհ բերին վարչական մարմին մը, որ ծնունդ պէս սկսաւ հեռանալ թաղային կազմակերպութեան մը ամէն կանոններէն եւ, ինչն իր դիմուն, բաներ մը ընել, ճիշդ ինչպէս Ա. Գրոց անառակ որդին: Հօրը տանը բարբերուն չը հաւնելով, գլուխ առաւ և գնաց մտաւ ուրիշի մը ծառայութեան մէջ:

Բերա, տասը տարի շարունակ, թաղի խնդրումներէն ըստած արուեստական, անբնական և բացառիկ դրօշման ներքեւ վիզը ծուռ պարկէ՛ն ետք, ալ սկսած է մտածել թէ, վարչական մէթոտ փոխելով, ոչ գործընդուն լուսնալը տեսած է, ոչ ալ պարտքերուն ջնջուիլը:

Հանրային կարծիքը երբեք բոլորովին չափաւոր չ'Արք, Բերա ձեզ ամէն ոք պիտի ըսէ թէ թաղը շատ անմիջական վրձարի մէջ է: Այդ հաշակաւոր խնամակալութեան եւ ոչ մէկ բաժինը կրցած է չէնք չընորհք, անքննադատելի ընթացք մը ունենալ: Ոչ գերեզմանատան մատակարարութիւնը, ոչ կրթական տեսչութիւնը, ոչ կալուածոց հոգաբարձութիւնն և ոչ ալ արհեստանոցը:

Օրինակներէն ո՞րն յառաջ ընենք:

Կալուածոց հոգաբարձութիւնը դեռ տեւորակ մը չունի, ուրիշ ըստող կերպով կարելի ըլլայ հասկըցով թէ ազգային կալուածներն ո՞ր ամբիւրջին կամ ո՞ր սարսփին աւելանը գրուած են: Ահա այսպէս իստեան վարժարանի յատկացեալ գետինը Գիւրգիսիւսի վրայ կարծելով, երկու տարի զբաղեցաւ ընտանական նախարարութեան դուռը, որովհետեւ կը կարծէր թէ այս վերջինին պարտքերուն պատճառով դետինը թերեւս հոգեւոր է, որուն բարձունքը հարկաւոր էր չինութեան ձեռք չզարնուած: Այս վերջի օրերս յայտնուեցաւ թէ այդ դիտիւնը ծնող. Խորասանձիկ հօը վրայ էր, թերեւս միակ հայ սարսփը որ վախճանած է առանց իր որդւոց և կամ իր ազգին թողած ըլլալը կը ճիշդ մը կառավարութեան հետ ձիւնքը Բերայի թաղերուն պայհոն վաղուութեան պայմանագրին մէջ գործընդուն:

Ժուռած անհեռանկարութիւններն, որոց պատճառով թաղը մօտ 1,500 ոսկիի գումար մը կորսնցուց, թաղապետն մը որու կառուցումը արդէն ժամանակին այնքան տարօրինակ ներշնչումներու ենթարկուելով աւստից երեսնէն թաղը նոյնքան գումար մըն ալ եթէ ոչ աւելի զուր տեղը վատնած սպառած էր նմանօրինակ բաներ պիտի ըսէք որ և է բերանցիկ թէ՛ արհեստանոցին վրայ, թէ գերեզմանատան մատակարարութեան վրայ, թէ գործընդուն մըն:

Շատ լաւ կ'ըմբռնենք որ ցաւալի է տեսնել թէ ոչ ոք չ'որհապարտութեան զգացում մը կարող կ'ըլլայ զգալ տասը տարիներէ ի վեր աշխատող այդքան մարդոց և ոչ մէկուն համար, ցաւալի է նոյնպէս տեսնել թէ շատ մը ընտանիքի հայրեր պատրաստ են քաղաքացիարութեան իրենց ըսելու, «Շնորհակալ ենք, Աստուած ձեզ վարձատրէ, երթա՛ք բարեւա», բայց ամենէն աւելի ցաւալի այն տեսարանն է որու մէջ Բերա յերեսան կուգայ, Բերա որ օրինակը պէտք էր ըլլար բոլոր թաղերուն:

Բերացիներուն ուղածն է ունենալ ազգային եւ մանչերու դահլիճային դպրոցներ, քիչ մը աւելի խնդրի կերպով մատակարարութեան խնդրոց մը եւ գերեզմանատան մը: Ո՞րքան համեստ են, Ո՞վ կրնայ իրենց տալ այս ամենաքիչը: Օրհնած խնամակալութիւնը թէ արդեօք ըստ հին սովորութեանց ընտրուելիք նոր թաղական Խորհուրդ մը:

Դիտելու արժանի բանն այն է որ, Բերայի վարչութիւնն այս երկու ձեւերէն որն ալ ըլլայ, Բերացիք պիտի շարունակեն միայն անհրաժեշտ ժառանգորդի մը վիճակին մէջ, միշտ որ կալուած կամ հասոյթ ունենալին մտքերէն չ'անան:

Տարակոյսի ստուեր մը անգամ չկայ թէ, Բերայի Ժողովուրդը քանի որ ազգին է՛ն ստորին, է՛ն թմրած մասը չէ, ամէն տեսակ դրամական զանգուածներ պիտի ընէր իր եկեղեցական, դրացիական և այլ պէտքերը հոգալու համար, եթէ անգամ մը միտքը դնէր թէ ինչն հինգ վարա կալուածական հասոյթ չունի:

Առանց կալուածի թաղ մը ըլլալ, ահա այս վիճակն է որ կը մաղթէինք Բերայի համար:

Անոնք որ այդ թաղին կալուածներ կտակած են, չարիք հասուցին. կը նմանին այսօր այն հայրերուն որոնց ժառանգութեան մէջ որդիքը քիչ մը դրամ և շատ մը դատարար կը գտնեն. չեն մեղծեր այսպիսի ժառանգութիւն մը եւ կը ստիպուին կեանքի ժողովին մաշեցնել առեւտրի տարիքի հաշիւներով, հոգեւոր Որդան աւելի խնդրի ընթացք մը ունեցած պիտի ըլլային ըսելով. «Ձեռք ընդունիր այդպիսի ժառանգութիւն մը, մենք մեր յատուկ եւ անձնական ոյժերով պիտի աշխատինք հարստանալ»:

Բերայի գործարար տարիներէ ի վեր վարժուած են սա գաղափարին թէ հարուստ ժառանգութիւն մը ունին, որու վրայ ծանրացած պարտքերը պէտք է որ աշխատին վճարելու, ապա սկսին բոլոր այդպատեւ հասոյթներով մեծ մեծ բաներ ընել: Այս ահապէս մեծ սիւս է, որու գաղափարն էր սպասէ ճիշդ մեծ հրդեհէն, այսինքն քան տարիէ ի վեր և Բերա, ամէն համառութիւն պահելով, երեսուն տարիէ ի վեր ազգին է՛ն խնդրի թաղը կը շարունակէ ըլլալ:

Մարդ կը գործուի հարցնել. ուրեմն այս պարտքերը ե՞րբ պիտի չնջուին: Մենք կ'ազգինք որ կալուածոց հոգաբարձութիւնը կարողանաւ հատուցողութեան ժամանակ մը ճշգրէ: Անշուշտ թող ի վրայ հաշիւներ ունի, բայց պատմաւոր թող թաղային հրկիզման նման դժբախտ դէպք մը, որուն նմանները կարծուած են աւելի յաճախաբար են, և ահա այդ ձեռք հաշիւները տակն ու վրայ կ'ըլլան: Ձայս գիտնալուն համար է որ հոգաբարձութիւնն մին, որ սեղանաւոր մըն է Ղալաթիոյ մէջ, կ'ըսէ եղբ. Թալաթիոյ մէջ չ'աւելնալ, ուր ինչ քանի որ մեզ տուած էր ամենախնամակալութիւնը թէ կալուածները պիտի աշխատին մօտաւոր ապագայի մը մէջ: Ո՞րքան անպարտք մըն է:

Ոչ, մենք մեր քննութիւնները չենք ուղղեր խնամակալութեան անձին դէմ, բայց պէտք է բռնի խոստովանուենք անք իրենց թէ պարզապէս Ժողովուրդը կը մոլորեցնեն, երբ իրեն յոյսեր կուտան թէ իր կալուածներով կրնայ ընկած այս վիճակէն բարձրանալ: Պէտք է որ Ժողովուրդին ըսեն. մենք անկարող ենք, աւելի ճիշդը, մեր այս տասը տարուան մեթոտը ձախող մեթոտ մըն էր, տեսանք համազօրեցանք: Մոռանք թէ կալուածներ ունինք, և ժառանգութիւն չունեցող թաղի մը նման, մենք մեր անձնական ոյժերով չ'ունենք, կանգնենք, բարեկարգենք:

Յայտնի է թէ Ժողովուրդն երբեք ժառանգութեան հրապարակելով ընտրել իր ուղած, սիրած, յարգած թաղականներն, այն ատեն աւելի արդիւնք կրնայ սպասուիլ անոր դահլիճը որդիքն քան եթէ իրեն դիմադրեն անհամակիր մարդիկ ըլլան: Ահա այս նկատմամբ կ'ուղեմք որ թաղական Խորհուրդի գրութեան վերադարձուին:

Բայց եթէ ներկայ խնամակալները կարող կը զգան իրենք զիրենք Բերայի Ժողովուրդէն սիրուելու, յարգուելու և կալուածներէն յոյս կտրելով, թաղը բարեկարգելու, այս պայմանաւ, եւ միակ այս պայմանաւ, թող շարունակեն դեռ տասը տարի մըն ալ խնամակալ մնալ, քանի որ այդքան շատ տոհմապիտիւն ունին իստ մի միայն կը յանձնարարենք իրենց: Կար ընտրուելու առիթ չունին ըսելով:

— Ճաղը՞մ, տանք ամէն ալ Բերայի գործերուն մէջ Գիւրգիսիւսի զած մնացած են: Կ'սկսէ տեղերէն զատուիլ չեն ուղեր:

ԳՐԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՅՆԵՐ

Վերջերս կը յիշէնք թէ Արապկերի մէջ սովորութիւն է Տեառնընդառաջ իրիկունը հօս մը (տեսակ մը պաշտամատ) խմորել եւ մէջ ստակ մը դնելով եփել: Երբեք կ'օման մաս առ մաս կը բաժնուի տնեցիներուն. որուն որ վիճակի կ'օմային մէջ պահուած ստակը, ան բաղաւոր է եւ երկարի ջատիկ մը պիտի վայելէ:

Այսօր կը գրեն մեզ թէ ուրիշ գաղափարներու մէջ այդ սովորութիւնը տեղի կ'առնէ: Միջինքն, փորձելու համար իւրաքանչիւրին խօսելով: Ամէն տուն իրիկուն համար կը պատրաստէ «միջնաբեր» մը: Միջնաբերը բոլորակ հաց մըն է, խոշոր եւ ուռած, որուն խմորին մէջ 5-10 փարանոց մը դնեն եւ երեսն ալ կանեփատով կը յիշեն:

Իրիկուն, ամբողջ ընտանիքը հաւաքուած է, միջնաբերը մէջտեղ դրուած է: Տանուտէրը ընտանիքին անդամներուն թուով կը կտրտէ հացը ու ամէն մէկուն կտոր մը կուտայ: Ընտանիքին մայրը, իր «հիւան գացած» աղջիկներուն ալ բաժնի կը հանէ, իրենց ընտանիքին անգամ հաշուելով զանոնք: Իսկ դետաւոր հարցը, ետգծալով երեսը ծածկած, զիւրկոր, անկիւն մը կ'ընկած, ինչն ալ իր պանդուխտ ամուսինը կը մտածէ: արդեօք անոր բախտը ո՞ր պիտի փորձուի, ո՞ր խանին անկիւնը: Բայց տանուտէրը զանի միջնաբերը համար, պանդուխտ էրկան բաժնին ալ անոր կուտայ եւ ուռեցուն կը սկսին:

Միջնաբերին մէջ դրուած 5-10 փարանոց արդեօք որո՞ք պիտի ինչայ: Որո՞ք որ վիճակի մէջներին «խմոր» են ան է: ամէն ոք քրտի արտփունով ու նախաձեռն աչքերով կը նայի արդեօք անոր, երանի անոր, որուն կը հանդիպի այդ ստակը: ան ամենէն բաղաւորն է եղբ:

Միջնաբերին հիւանքները կ'ընկուն: Թեան գերազանց երկիրն, Միացեալ Նահանգներուն մէջ տեղի կ'ունենայ այս հրաշքը:

Միացեալ Նահանգներուն մէջ ճշմարիտ ճարտարագործութիւն մը ստեղծուած է, որուն վրայ եւրոպայի մէջ իսկ շատ տարածած գաղափար մը ունին: Տեառնընդառաջ փոխադրութեան ճարտարագործութիւնն է այդ: Նիւ-Եորքի մէջ, հզօր ընկերութիւն մը կայ որ շատ գեղեցիկ շահեր կ'ընէ եւ մասնաւորապէս հաստատուած է չէնքեր փոխադրելու համար մէկ տեղէն միւսը:

Այդ ընկերութեան վերջերս կատարած ամենէն յանդուգն ձեռնարկութիւններէն մին եղած է երկարի ճարտարութիւն մը պէտք եղածին չար վեր վերցնել գետնայարկ մը շինելու համար: Այս նպատակով գործածուած գործիքները շատ կենսաւոր են: Միայն թէ մի' սպա:

Մենք մեզմէն որ մանրամասնօրէն բացատրենք այդ գործընթացը: շատ արհեստագիտական է, եւ հասկնալու համար մանաւոր ծանօթութիւններ պէտք են:

ՔԻՉ ՍԸ ԲԺՇԿԱԿԱՆ

Բ Ե Ր Ա Ն Ը

ԲԱՐԻՉ, 27 Մարտ

Կարմիր չրթներդ փափուկ, որոնց վրայ կը նախանձի վարդը, այն կեանքի գոյն չրթներդ որոնք թու առողջութեանը վերաբերուած կ'ընեն բժշկին, զորս այնքան հրապուրիչ ու այնքան իտեական կը գտնէ պատկերահանը, եւ բանաստեղծը գրչի ցերեկ անոնց վրայ կը խորհի, կ'ուզէ՞ս միշտ թափ մը պահել:

Ճերմակ ակունքներ, ձիւնի պէս ճերմակ, անթիւ, որոնցմով ընկող կրնայ կտորել, կը հպարտանան զեղք, չէ՛. մի կարգաւոր, ապաւած մանցաւ անձերէն կ'ընթերցեն տակ, կը լուսաւ թէ ճուսկաներդ բրինձն՝ որու նմանցունքն բանաստեղծը՝ աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայ ճուսկան օր կրծած կերակուրներուդ չփման տակ, կը լուսաւ մային, պիտի կոտորին, կ'ուզէ՞ս միշտ ճերմակ պահել:

Տե՛ս. եւ դուք ամենքդ ալ որ կ'ուտէք կը խմէք, տեսէք:

Մարտոկան գործարաններուն ընդարձակ գլուխը այսօր կը բանաւ: Այդ գործարաններուն մէջ զանազ ամէն բան չրթներուն ճուսկանով բերնէն կ'անցնեն, ակունքներուն տակ ճգմունքէն, բղկունքէն, լեզուին վրայ թուքին հետ շաղկապուելէ յետոյ: Ուրեմն կը հասկնանք թէ մեր առաջին հարցը բերանը պիտի ըլլայ: քիչ մը ուշադրութիւն:

Բերանը հաւկթած Խոտոյ մըն է, որ մարտոկան գործարաններուն մտից դուռն էր ներկայացնէ: մէկ կողմէն՝ ներքեւ մտնող ուտելիքները շատ մը գործողութիւններու կ'ընթերցեն, կը ձախուցնեն, կը մաքրուին, լեզուն անոնց համար կ'առնէ ու մասնաւոր գեղձեր կը թշուառն զայն, միւս կողմէ կողորդէն փախող ճայնիքը լեզուին շարժման համեմատ բառերու կը փոխուին:

Շրթները բերնին վարագոյն են. իրենց զնդրային մասնաւոր կազմութիւնը՝ շնորհիւ եւ կամ տխուր արտայայտմանց համեմատ պրիկունքներ, ձգտումներ յորիկն կուտայ: Ծանկուած են տեսակ մը նուրը մայիկէ որ բերնին մաշկին ու արտաքին մարմին մէջտեղ կը բռնէ եւ որու վարդ գոյնը եթէ գեղանի տեղ արտաճաւորապէս ներկայացնողի մը վրայ ըլլայ, կրնայ՝ այդպիսով համեմատ արտեր թուող հանել, մերթ ամենէն ամուր սիրտերն իսկ: այս ալ բժշկութիւնն է, հոգեկան բժշկութիւն: ներկայացնող, իրապաշտ գրականութեան գիտողութիւն մը չէ, այլ զննութեան արդիւնք, քանի որ բժշկութիւնը զննելու (observe) մէջ կը կայանայ:

Բերնին մէջ ինչ կայ: բայց... լեզուն եւ ակաւայ: այո՛, այլ տակաւին ուսրիչ շատ բաներ ալ կան, զնդրներ, մաշկեր, գեղձեր, արեան խողովակներ, ջիւղեր, եւալներ, որոնք ձեզ համար շահեւորութիւններ են շատ տարբերակաւ, եւ ամենը չեմ ալ ըսեր, յետոյ մեզի՛ ինչ կը մնայ:

Լեզուն՝ ճաշակելու ու բառերը կապելու ծառայող գործարանն է, չրթապատուած վանդակապատ մը պէս ակունքներէն: հոտոտելու գործարանին տակը կը գտնուի, որու հետ յարաբերութեան մէջ է թթիւ ետեւի ծակերուն միջոցաւ ուրիշ կը մտնեն այսօր մանրամասն կերակուրներ: չրթները՝ երթալու հոտոտելիք շրթներ վերջաւորութիւնը եղող մաշկը գրգռելու համար, որ կարծես բարկացած չրթներու այս անառիժ համարձակութիւնն անմիջապէս ուղեղին իմաց կուտայ եւ ուղեղը չրթայ... վարկեան մը ներողութիւն, երկու տող գիտական: Ընտելեան ամենէն զարմանալի գաղտնիքներէն մէկն ալ այս է, հոտը ինչպէս զգացման կը փոխուի: հոտոտելիք գործարանը ամենէն զգաւոր:

յուն է, քանի որ անտեսանելի անշուշտ-
փելի մուգի ամենախորը մասնիկը մին-
չեւ թիվը կը հասնի ու կը զգացնէ ուղե-
ղը. ինչպէս. զաղտնիքը. (լուծողին ան-
մահացման պարգեւը կը խոստացուի) :

Լեզուն մի կտոր մըն է առանց ոսկրի.
վրայի երեսը ծածկուած է խորդուորոյ
մաշկով մը որու ամէն մէկ ծալքին մէջ
կը տարածուին ճաշակեղեցի շղերուն
վերջաւորութիւնը. Բայց լեզուն հաւա-
սարապէս ճաշակելու միջնորդ կարողու-
թիւնը չունի. ճաշակեղեցի ճշմարիտ
շնորհ լեզուին վերջի մասին մէջ միայն
կը ճիւղաւորուի ու հոն է որ ամենէն
աւելի կը զգանք լեզին, անուշը :

Լեզուն երկրորդ պայտօնը խոսակ-
ցութեան կարգադրութեան մէջ է. ճաշ-
ակելու միջոցն է կապէ, գիրք ու բա-
ռեր կը չինէ. փրկիստիանները լեզուին
այս պայտօնը մարդուն խելքին անանոց
խմաստութեան վրայ ունեցած գերազան-
ցութեան տուին. իրենց նայելով կատուն
կամ շունը եթէ լեզուին առանց մարդա-
կազմական փոփոխութեան՝ մարդու խելք
ունենային, պիտի խօսէին, ու պիտի ու-
նենային չուն առենախօսեն, կատուն
դերասաններ. բայց ինչ որ բոլորին
չեն հասկնար՝ իրենց դիտելու այս եղա-
նակն է. չունէ շատ աւելի տկարամիտ մար-
դեր կան որք սակայն կը խօսին, իսկ
համբեր կան որք չունէ ու կատուն շատ
աւելի խելացի են բայց չեն խօսիր : Ո՞-
սիւր լեզուին մարդակազմական մասնաւոր
դիտելներու շարժումէն յառաջ կուգայ,
բայց կրթութեան կը կարտօնի այդ շար-
ժումները. կրթութիւնը տղամարդին
պէտք է սկսի Սյո խնդրել ժամանակ մը
շատ զբաղեցուցած էր փրկիստիանները,
որոնք կ'երեւի թէ հիմա կամաց կամաց
կը համոզուին բոլորակերպ ըսածին :

Այլաները, խիտ կարծր գործիքներ,
ձեղ ամենուր համար ոսկորներ են, զի
անոնց պէս ճերմակ, անոնց պէս պինդ
են, եւ սակայն ոսկոր չեն. իրենց զար-
կացմամբ, իրենց հիւստածաբանական
կազմութեամբ բոլորովին տարբեր գոր-
ծիքներ են : Մասնաւոր համար ստամոքս
ճամբուելիք կերակուրներուն նախնական
պատրաստութիւնը կը կատարեն, այսին-
քէն կտրելու, բլրելու, մանրելու եւ
փշրելու գործողութիւնները, բայց իրա-
քանչիւր արարողութեան համար մասնա-
ւոր ակոսներ կան, այսպէս՝ առջեւին-
ները կտրուց են, զանալի պէս կտրուց ը-
վը եղողները բլրողը (չնակն) եւ վեր-
ջինները փշրող (աղօղան) :

Մինչեւ պատանեկութիւն, աղայոց
բերնին մէջ քսան հատ ակոսներ կը ը-
նանին. չափազանցները երեսուն երկու
ակոսներու տէր են. արդ եթէ ամէն օր
ամէն մէկ ակոսին խնամք տանէին, են-
թադրելով թէ մէկ կամ երկու հատ
փտած ունին, իւրաքանչիւր ակոսայ ա-
միսը անգամ մը մաքրուած պիտի ըլլար.
շատ քիչ է, խորհելով թէ անձեր կան
որք իրենց կենաց մէջ անգամ մը իսկ բե-
րանին մաքրած չեն, ամիսը մէկ անգամ
շատ իսկ է. Բայց եթէ երբեք վերջա-
կանապէս որոշեցիք ատամնամաքրութիւն,
աւելի գործնական եղիք եւ փոխանակ
մէկ հատ մը ամսուան մը համար չփելու,
ամէնը միասին մաքրել եւ ամէն օր
մաքրել աւելի օգտակար է :

Բնախօսութեան պատճառ մը անել
կը հաճիք : Ձի, գիտէք թէ շուրջ ինչ-
պէս զաւաթին մէջէն, առանց զաւաթը
տեղէն շարժելու, կրնանք խմել, եւ կամ

աղբիւրէն ինչպէս կը խմենք. եւ ձիերը,
անոնք ինչպէս. պարզ հարցում. ճշման
խնդիր. բերնին մէջ զատարկ կ'ընենք հոն
գտնուած օդը թորեքը ներշնչելով, որով
զուրսի օդը կը ճնշէ շրին վրայ որ բերնին
մէջ կը բարձրանայ :

Բերնին մէջ ընթացող արարողութիւնը,
կերակուրը թրջողն է, թուրք ու երեք տեսակ գեղձեր կը
հոսի բերնին մէջ մասնաւոր խողովակե-
րու միջոցաւ, շատ մը պաշտօններ ունի.
երեք տեսակ գեղձեր կ'աւելնեն թուրքերուն
զերբերը տարբեր են, մէկը (որպէս կ'ըսէր
զարուս մեծ թուրքացի Գլուշէնար) կը
մէջ կը լուծէ մարմինները եւ ճաշակելու.
զերբութիւն կուտայ, միւսը կը կակղցը-
նէ թուրքին մէջ անուշեղի մարմինները
եւ երրորդը կ'լլուէ կը ծառայէ :

Իրենց պայտօնը հոս հաւարտիք. հա-
ցը երբ կը ծածկէ, կամ երբեք չափա-
նակ երբ կ'ուտէք, դիտած էք անշուշտ
թէ կ'աւելնէ մէկ քանի շարժումէ յետոյ
կ'աւելնէ շարժարի համ ունի, չափաւա-
կը չափարարութիւն է. այո՛, թուրք կը չա-
փարարեն ալիւրոս երբեք մարմինները
եւ այս գործողութիւնն որ յամբարէն կը
շարունակուի ստամոքսին մէջ կը կատա-
րուի գործողութիւնը բարակ աղեաց մէջ ու
մասնաւոր հիւթ մը զարեւէ ի վեր կէտ
նպատակի է ըրեր չափարարներ ալիւր-
ները :

Այսպէս կերակուրները ծամուելէ,
թրջուելէ յետոյ կազմ եւ պատրաստ են
ձեր լեզուին վրայ, եւ մէկ շարժման մը կը
նային կ'լլուելու. մի՛ աճապարէք, կ'լլե-
լէ առաջ խորհեցէք անգամ մը, ակնարկ
մը ձեր բերնին մէջ. լաւ ծամեցի՛ք, կե-
րակուրներուն տոնիք իրենց բոլոր ժա-
մանակը փշրուելու, եթէ չէ՝ անգամ մըն
ալ ծամեցէք, երկու անգամ, երեք ան-
գամ. լաւ մարտերու համար լաւ ծամե-
լու է. իմաստունը խօսելէ առաջ լեզուն
եթոն անգամ բերնին մէջ կը դարձնէ,
դուք ալ կ'աւելնէք առաջ եթոն անգամ ծա-
մեցէք, եւ եթէ ծամուելու համար զորա-
ւոր չէք գտնել փականներէր, համբե-
րութեամբ գալ յօդաւորման սպասեցէք :

Պ. ԲՕԼՈՒՆԱՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ՇԱՐԱՐԸ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Ն. 10 — ՄԱՐՏ 30 — ՄԱՐՏ 22

Առաւել կանուխ Յիսուս առա-
քեաներուն հետ երուսաղէմ իջաւ.
այս վերադարձը նշանաւոր է խոր-
հրդաւոր յարաբերութիւն մը, զոր խը-
նամբով կ'աւանդեն Ս. և Բ. խմբա-
գիրքը :

Դիւղէն ելլելով, ճամբան Յի-
սուս անօթեցաւ. Բեթանիոյ չըջա-
կաները պաղատու ծառերով լի է.
ճամբուն վրայ հեռուէն նշմարեց
տերեւալից լճիկներ մը որ անպտուղ
էր. վասն զի, ինչպէս կ'աւելցնէ
Մարկոս, թուրքի ժամանակը չէր :

Վարդապետը, իր ակնկալու-
թեան մէջ յուսովար, «Մի՛ Լս ոք
յաւիտեան ի քէն պտուղ կերիցէ»
ըսաւ, խօսքը ծառին ուղղելով.
Աշակերտը լսելով այս անէժքը,
սարսափեցաւ. բայց Յիսուս առանց
բացատրութիւն մը տալու, շարունա-
կեց իր զննարքը :

Երուսաղէմ հասնելով տաճարը
մտաւ. Պատէքի համար դառն ընտ-
րութեան ժամանակն էր. Հրեայք
իրենց առուծախի ազդակներով
տնտեսական հրապարակ մը դար-
ձուցած էին Սրբավայրը : Այս աղ-
տոտ տեսարանը զարդարուց բարո-
յականի մեծ վարդապետը. կոր-
ծանց լոյսով վաճառականայ դա-
հոյքը, չուանէ խարազանով մը
դուրս վանելով այդ շահախնդիր-
ներու ողորմելի խմբակը. «Գրեալ
է, կը գուար անոնց երեսին, տունն
իմ տուն աղօթից կոչեցի. և դուք
արարիք զգաւ այս առաջակայ :

Եթէ ժպիտներու ետեւ արտա-
սուք, շուայտութեանց ետեւ տուայ-
տանք ծածկուած են, նոյնիմաստ
ընթաց շուրջն ալ ապահովապէս կը
թագաւորեն կեղծաւորութիւն եւ
շահախնդրութիւն : Յիսուսեան խա-
րազանը պիտի յաջողի՝ վերջապէս
արգելել մեր մէջ միամիտ սրտե-
րու շահագործումը :

Մենք որ շատ աղէկ գիտենք
կեղծ հոգածութեամբ մը առիթ
չիմարնել շնչուելու կրօնի կարեւո-
րութեան վրայ, պիտի սորվինք վեր-
ջապէս պահել անոր վիճակները,
ազատել զայն իրական տափակու-
թիւններէն, չպատուտել կոչուու-
թեամբ այն խորհրդաւոր քօղը, որ
կը բաժնէ մտքի բարձրութիւնը ըս-
տորին կեանքի անձուկ մտածու-
թիւններէն :

Ժողովուրդը, հիացած Յիսուսի
հեղինակութեան վրայ, չգանդաղիւր
հակառակորդներուն աչքը խայթե-
լու չափ բացորոշակի յայտնել Մար-
գարէին իր համակրութիւնը : Տղայք
տաճարին մէջ կը սկսին կրկնել այն
ազդակները, որով ողջունեց Ժա-
ղովուրդն զԅիսուս, Ձիթենեաց լե-
րան ստորոտը, «Օրհնութիւն որդե-
ւոյ Դաւթին» Ալ չափը անցած էր.
Փարիսեցիք վրայ կը հասնին, «Լը-
սե՛ս, զի՛նչ ասնի դուք» կ'ըսեն
զհամարհանքով. «Ձիցէ՛» ընթերցեալ
ձեր, թէ ի բերանդ մանկանց եւ
լատիգիւնայ կատարեցեր զօրհնու-
թիւն :

Յիսուսի խօսքերը պիտի մնան
յաւիտեան, վրեթիկները անմեղնե-
րը, միամիտները, ասոնք միայն
կ'ըմբռնեն բարոյական լիճ սկզբ-
բունքները : Մեծերը, անձնալիտա
ողինքները, որոնց գիտակցութիւնը
խաթարուած է ըմբռնելու պարկեշ-
տութեան մը արտաքին յիշգրտով,
անկարող են տեսնել ճշմարիտը :
Ուղիղը ու բարին անոնց համար
խառնակ երանգներով ծածկուած
հրէշային բաներ են, պարկեշտու-
ղիւնը կը նեղէ զիրենք, սակեղծու-
թիւնը՝ կը կատղեցնէ : Իրենց վիճա-
կէն դո՛հ էակներու անմիտ նշման-
կութիւնը միայն ընտրած են ապ-

րելու վախճանը. վայելել և տիրա-
պետել :

Յիսուսի վճիռը տրուած էր.
պիտի մեռնէր նա, որ սրտի ու
մտքի բարձրացումը քարոզելով,
այնքան ճարտարութեամբ երեւան
կը հանէր կեղծաւորութեան երանգ-
ները. Արգելք մը միայն կար. —
ժողովուրդը. «Մի՛ ի տօնի աստ,
կ'ըսէին Սանտորինի անդամները,
զի մի՛ խռովութիւն լիցի ի ժողո-
վրդեանս» :

Ժողովուրդին կողմէն Յիսուսի վա-
յելած համակրութիւնը անոր կեան-
քին զխաւոր իրողութիւններէն մէկը
պիտի մնայ : Կ. Ա.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՆԻՍ

Երեսփոխանաց ժողովին մարտ 28ի
նիստէն ի վեր, Պ. Կլատթոն հանգիստ
կրնայ քննաւ, մտածելով թէ իր Իր-
ւանական օրինադիրն ապագան ապա-
հովցուցած է :
Պ. Պալֆուր, Լորտ Սոլպսթրիի եղ-
բորդին, պարսաւանաց առաջարկ մը
բերած էր ընդդէմ Կլատթոնի նախարա-
րութեան ընդհանուր քաղաքականութեան
եւ Իրւանտայի մէջ նախարար Պ. Ճոն
Մորիսի բռնած ուղղութեան : Երեսփո-
խանաց ժողովը 272ի դէմ 319 ձայնով
մերժեց այդ առաջարկը. եւ այդ կ'մե-
ծամանութիւնը ապրիլ 16ին ալ պիտի
զոյսայ՝ ի նպատակ Իրւանտայի ծրագ-
րին :

Մարտ 28ի պայքարը վճռական էր.
Թէ՛ ընդդիմադիր կուսակցութեան եւ թէ՛
նախարարութեան կողմէ կը զգային զայս,
եւ ասենաբանները իրենց բոլոր ճիգը
թափեցին. Պ. Պալֆուր շատ անճարար
գտնուեցաւ. խորհրդարանական վարժ-
ազմագէտ մըն է, պաշտպանողականի
մէջ շատ ճարպիկ, ինչպէս տեսնուեցաւ
Լորտ Սոլպսթրիի վերջին նախարարու-
թեան մէջ, բայց յարձակողականի մէջ
շատ վար կը մնայ : Ուստի կարելի է որ
Երեսփոխանաց ժողովին մէջ պահպանու-
ղական կուսակցութեան անօրէնութիւնն
իրմէ անուելով Լորտ Բանտօթ Զորչի
անցի :

Իրւանտայի նախարար Պ. Ճոն Մորիսի
կ'իյնար Պ. Պալֆուրի պատասխանելու
հոգը. եւ այդ պատասխանը տուաւ իր
մեծ տաղանդին բոլոր հեղինակութեամբը,
որ պատասխանը կ'աղէ իր հակառա-
կորդներուն, նոյն իսկ Պ. Պալֆուրի :

Պ. Մորիս բողբոջ ընդդիմադիր կու-
սակցութեան մեծամիտութեան դէմ շարու-
նակաբար պարսաւանաց առաջարկ բե-
րելու մասին. յիշեցուց թէ երկու ամ-
սուան մէջ հինգ անգամ այդպիսի առա-
ջարկ բերած էին պահպանողականները :
Պ. Կլատթոն իր կողմէ պատասխանեց
Լորտ Բանտօթի Զորչիի եւ թուանշա-
ններով հաստատեց թէ Իրւանտայի մէջ
հողային յանցանքները հարկերին 11 պի-
սած են քիչ ժամանակուան մէջ. եւ Ե-
րեսփոխանաց ժողովը իրաւունք տուաւ
նախարարութեան :

Որովհետեւ, Այդ նիստէն առաջ, կը-
լատթոնի կուսակցութեան զուգարում մը
ունենայով՝ որոշած են նոյնութեամբ ըն-
դունիլ Իրւանտայի օրինադիրը, որով-

հետեւ արմատական կոթակցութեան Պ.
Լատթոնի ուսկից կը վախճուէր՝ վերջե-
րս յայտարարած է թէ ինքն եւ իրենե-
րը ամենուրեք պիտի հետեւին Պ. Կլա-
տթոնի, ա' պատճառ մը չկայ տարա-
կուսելու Իրւանտայի օրինադիրն բաղ-
դին վրայ :

ՁՈՒՅԵՐԻՍ

Խաղաղի Ձուլիցերիան իսկ, կապու-
լիճերու ու հովուերգութեանց երկրորդ
սպասարկութեան համաճարակէն բըռ-
նուած է, Կոթառ լեռան վրայ Խաղաղ
անեղ ամբողջութեան կառուցած է, որ
կը տիրապետեն վերին Խաղաղի կրճե-
րուն եւ այդ կողմէ ու եւ արշաւան
անհասարկ կը դարձնեն : Դաշնակցային
խորհուրդն, որ մասնաւոր հոգածութեամբ
կը զբաղի երկրին պաշտպանութեան վե-
րաբերեալ գործերով, խորհրդարանէ
100,000 ֆրանք պիտի խնդրէ, հետագ-
րական եւ ձայնատարական հողորդակցու-
թիւններ հաստատելու համար այդ ամ-
բողջութեան հետ :

ԻՌԻՍԻՍ

Կառավարութիւնը նոր եւ աւելի խիտ
պատիճներ կը պատրաստէ ընդդէմ
Կաթոլիկ եւ Բողոքական երէցներուն :
Իրենց կրօնակիցները կը պահանջ ուսու-
ղական կրկնելու հետ :

ԱՂԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նախորդ տարիներու պէս՝ Ղա-
լաթիոյ կեդրոնական Վարժարան
փութացած էր ներկայանալ կայսե-
րական անցքին, երբ Վեհ. Սուլ-
թանը Խորհրդի Շէրիֆի տօնին առ-
թիւ Ղալաթիայէն կ'անցնէր երե-
հանդիսաւոր դնացքով :

Ուսանողը խնամակալութեան
ուսուցչական մարմինն առաջնորդու-
թեամբ ժամը 5ին դրաւած էին
արդէն Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիի
սեպհական պանդոկին երկայնու-
թիւնը՝ երկու կարգի վրայ : Իս-
նախակրթարանի աշակերտը ճամ-
բուն միւս կողմը շարուած էին :

Ներկայ իր նաեւ թաղին քա-
րովիչ Տ. Վահան վարդապետ-Շա-
կոբեան, քահանայից դասը և ուրիշ
բազմաթիւ ազգայիններ :

Ժամը 6ը քառորդ անցած երբ
կայսերական թափորը հեռուէ
սկսաւ տեսնուիլ, ուսանողը մասնա-
ւորապէս Ն. Վեհափառութեան
ձօնեալ երգ մը սկսան երգել, զոր
շարադրած էր վարժարանին թու-
քերէնի ուսուցիչ Աթա պէյ ու եւ
ղանակած երաժիշտ դասատու Մի-
րան էֆենտի ձէրաբեան :

Այս միջոցին երկու ուսանողն
վեր բարձրացուցին ոսկեգոծեալ
ղերձը, դեղաբուսական ճաշակ-
պատրաստուած Թահթաճեան խո-
չիկ էֆի կողմէն, զոր կայսերակա-
ն թիկնապահը առին Վեհ. Սուլթանի
հրամանով :

— 0 —

ԹԵՐԹՕՆ «ՀԱՅԵՐԱՆԻՔ» (104)

ՊԱՐՈՆ ԼԵՔՈՒՐ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԱՆՈՒԱՆ ՊԱՏԻԸ

Ձեմ կրնար պատմել ձեզ թէ ձեր եղ-
բայրը մարքիզը ճանչցած ատեն որքան
կատղեցաւ :

— Վերջապէս կը գտնեմ զքեզ, ա-
նիճեալ աղետական, զոչեց, եւ մեր
«Նայիր» պէտք է կարգադրենք, Բեզ
«հարստութիւն մը պարգեւող հայրս յու-
«սահաւորութեան մատնելէ ետքը՝ ուղեցիր
«քոյրս ալ հարձգ ընել... ասոնց փոխա-
«քէնը վճարելու է, մարքիզ... Օ՛ն,
«վար ի՞նչ, պէտք է մեռամարտի »
Մարի-Ան չէր գիտեր թէ կ'երազէր
թէ արթուն էր :

— Եղբայրս մարքիզը մեռամարտու-
թեան կոչէ՛... կը արմնշէր. կարելի՞
բան է :

Շանլուինօ կը շարունակէր.

— Պ. Մարտիկ որքան ալ որ յան-
դուղն է, չուարեցան եւ սկսաւ թոթո-

վել : «Ինչո՞ք էք ինչ էք, կ'ըսէր, կա-
«տա՛կ կ'ընէք. միթէ բարեկամ չէ՛նք
«մենք. այդ վարմունքը ինչ կը նշանակէ »
Ժան կատաղութեան ակոսները կը
կրճտեցնէր :

— «Կը նշանակէ թէ, պատասխանեց,
«երկար ատեն հանդուրժեցիք ըստ նախա-
«տական բարեկամութեան, եւ եթէ ձիւն
«իջնելով լինամարտիս ինծի հետ՝ զուլսը
«կը ջախջախիս » :

Ձեր եղբայրը այս խօսքերը ըսած ա-
տեն տարճանակը անանկ մը կը շարժէր
որ, մարքիզը ձիւն իջաւ ու խօսքն ինծի
ուղղեց :

— «Շանլուինօ, ըսաւ, ասիկայ մե-
«ռամարտութիւն է թէ մարդասպանու-
«թիւն : Եթէ ժողովը զիս մեռցնէ՝ ամէն
«բան կը լինայ... բայց եթէ ես զինք
«մեռցնեմ, այն ատեն ինչ պիտի ըլլայ »
Երբեք ըրի որ ազատ պիտի թողուիմ
զինքը հեռանալու, միայն թէ խօսքը ասի
թիւն որ ժամը երկուքէն առաջ Մարի-Ան-
եաք չվերադառնայ :

— «Ուրեմն, ըսաւ, մեռամարտութիւնը
«կ'ընդունիմ. զի՛նք մը տուէք ինծի » :

Թուրս տուի իրեն, Ժան ալ իր թուրը
հանեց եւ մեծ ճամբուն վրայ սկսան
մեռամարտիլ :

Հուժկու երիտասարդը պահ մը լռեց
չունչ առնելու համար. ապա աւելի ծանր
ծանր շարունակեց :

— Մարի-Ան, ձեր հայրը, դուք ու ես
սխալ դատեցինք ձեր եղբայրը : Ինչո՞ք
Ժան սոսկալի թշնամի մը ունի, այն ալ
իր դէմքն է : Կասկածելի կերպարանք մը
եւ վատերու գծուծ ժպիտն ունենալով
ուսուցած է ներողութիւն խնդրելու
պէտք է ներողութիւն խնդրելու
Իրեն նման մեռամարտող մարդ մը սրտի
տէր մարդ է եւ անոր վստահութիւնը կը-
նայ ըլլալի : Վասն զի այն մեռամարտու-
թիւնը այն տեղ, զիչեք տեսնի, սոսկալի
էր : Կատարութեամբ իրարու դէմ կը յար-
ձակէին անշուշտ, ուրիշ աղմուկ չէր լը-
սուէր բայց եթէ իրենց երթալով կարճ-
ցող չնչաւորութեան ճամբը, եւ իրարու
զարնուող թորեքէն կայծեր կը ցայտե-
լին : Երբեք պէ

